

İŞĞALDAN AZAD OLUNMUŞ ƏRAZİLƏRDƏ NƏQLİYYAT SEKTORUNDA RƏQƏMSALLAŞMANIN İNKİŞAF İSTİQAMƏTLƏRİ

Rəcəbli İlknur Rahib¹

XÜLASƏ

Tədqiqatın məqsədi- İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə nəqliyyat sektorunda işğaldan sonra dövlət tərəfindən nə kimi tədbirlərin görülməsi və hansı inkişaf istiqamətlərinin seçilməsindən ibarətdir.

Tədqiqatın metodologiyası- Tədqiqatın əsas metodologiyası nəqliyyat sektorunun inkişaf etdirilməsi hansı metod, texnologiyalardan istifadə edilməsi əsaslı şəkildə göstərilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti- Tədqiqatın əsas əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, bu tədqiqatda işğaldan azad edilmiş iqtisadi ərazilərimizdə nəqliyyat sektorunun inkişaf etdirməklə iqtisadiyyatı daha da dirçəltmək, rəqəmsallaşmanın öyrənilməsi və tətbiqi nəticəsində daha da digtal platformaya sahib olmaqdan ibarətdir.

Tədqiqatın nəticələri- Nəticə etibarlı ilə ölkəmizin təkcə bir iqtisadi rayon yox 14 iqtisadi rayonlarımızın hamısında nəqliyyat sektorunda olan həyata keçirilən layihələrin sayəsində ölkəmizin iqtisadi vəziyyəti daha dayaxşılışır.

Tədqiqatın elmi yeniliyi- Tədqiqatın elmi yeniliyi isə əsasən nəqliyyatda sektorunun inkişaf etməsi yanaşı olaraq həyata keçirilən layihələr təkcə bir sahənin deyil ölkədə turizm sahəsinin inkişafındada öz yeniliklərini göstərəcəkdir.

Açar sözlər: nəqliyyat, inkişaf mexanizmləri, tendensiyalar, kompleks, ətraf mühit

Giriş.

Müasir dövrdə respublikamıza gəlir gətirən və cəmiyyətin sosial-mədəni həтта iqtisadi səviyyəsini özündə birləşdirən bütünlük təşkil edən iqtisadi sahələrin inkişafı respublikamızın həmişə maraq dairəsində olmuşdur. Dövlətimiz tərəfindən bilavasitə köməyi olmadan ölkəmizdə hər hansı bir sahənin inkişaf etdirilməsi qeyri-mümkündür. Bu baxımdan nəqliyyat sektorunun inkişafı da dövlət tərəfindən dəstəklənir. Hər bir ölkənin iqtisadiyyatının inkişaf etməsində nəqliyyatın rolu böyükdür. Nəqliyyat inkişaf etməmiş bir ölkənin iqtisadiyyatı çoxda inkişaf edə bilməz. Bunun üçündə dövlətin rolu çox böyük əhəmiyyət daşıyır. Nəqliyyatın təşkil olunmasındada sözsüzki bir sıra problemlər yaranır və bu problemlərin aradan qaldırılması üçün dövlət tərəfindən bir sıra tədbirlər görülür (Allahverdiyev,2005). Bu sektorun inkişafında baş verən problemləri aradan qaldırılması üçün dövlətimiz tərəfindən bir sıra tədbirlər görülür. Azərbaycan Respublikasının əlverişli coğrafi şəraitdə yerləşməsi, respublikamızda rəqəmsallaşmanın inkişafına, bundan əlavə olaraq regionlarımızın rəqəmsal enerji və nəqliyyat mərkəzləri kimi statusuna çatmasına və potensialına güvənərək yaxın regionlar üçün, regional rəqəmsal mərkəzə çevrilmək potensialının dahada artırır. Respublikamızda işğaldan azad olunmuş ərazilərdə nəqliyyat sektorunda olan rəqəmsallaşmanın ölkədə dayanıqlı rəqəmsal infrastruktur quruculuğunun istiqamətində atılan ən vacib olan addımlar vardır, həmin keçirilən layihələri gözdən keçirdib, təhlilini qeydə alacağıq;

- AzerTelecom “Azerbaijan Digital Hub” proqramı;
- Nəqliyyat sektorunda “Visa və Azericard sistemi”;
- Müasir innovasiyalar mərkəzi yəni “Ağıllı şəhər” və “Ağıllı kənd” konsepsiyasının yaradılması;
- GUAM rəqəmsal ticarət qovşağının yaradılması;
- “AYNA” informasiya sisteminin əsasının qoyulması bura aid edilir.

Rəcəbli İlknur Rahib oğlu¹, Bakı Biznes Universiteti, Sahə İqtisadiyyatının doktorantı, Efir –Az MMC,
Email: irahiboglu@mail.ru, +994703529111

Müasir innovasiyalar mərkəzi yəni “Ağıllı şəhər” və “Ağıllı kənd” konsepsiyasının yaradılması- bu layihənin əsas məqsədi, əsasən işğaldan azad olunmuş bölgələrimizdə reallaşdırılması həyata keçirilir. “Ağıllı şəhər” və “Ağıllı kənd” layihələri respublikamızın təkcə iqtisadiyyatına deyil, nəqliyyatda sektorundada çox böyük dəyişikliklərdə səbəb olacaqdır. Nəqliyyat sektorunda olan problemlərə nəzər yetirdiyimiz zaman ən əsas problemlərdən biridə sıxlıqların baş verilməsidir. Bu layihənin icrası bitdikdən sonra nəqliyyat sektorunda öz böyük töhvəsini verəcəkdir. Layihənin həyata keçirilməsi Prezidentimiz verdiyi qərar əsasən layihəyə Azərbaycan Respublikasının nəqliyyat, rabitə və yüksək texnologiyalar nazirliyinin təbiiyində olacaqdır (Əliyev,2005).

Bundan əlavə olaraq, Milli Məclisin deputatı Əziz Əkbərlidə qeyd edirdiki, “ağıllı şəhər” və “ağıllı kənd” konsepsiyasının yalnız işğaldan azad olunmuş torpaqlarda deyil, eyni zamanda, respublikamızın digər regionlarında tətbiqi kəndlərin və şəhərlərin böyüməsini sürətləndirmək üçün texnologiya və yeniliklərdən istifadə edilməsini təmin edə bilər.

“AYNA” informasiya sistemi- həm respublikamızın həmdə digər işğaldan azad edilmiş rayonlarımızda rəqəmsallaşma ilə bağlı olaraq görülən əsas layihələrdən biridə “AYNA” informasiya sisteminin yaradılması və əsasının qoyulmasıdır. Bu layihə əsasən nəqliyyat sektorunun elektronlaşdırılması ilə bağlı məsələləri özündə əks etdirir. Layihənin əsas fəaliyyət istiqamətləri əhaliyə nəqliyyat xidmətlərindən istifadəsini rahatlaşdırmaq, daha əl çatan etmək, bütün informasiyaların elektronlaşdırılmasını təmin etməkdən ibarətdir. Layihənin həyata keçirilməsində təkcə əhaliyə xidmətin yüksəldilməsi deyil, bununla yanaşı olaraq nəqliyyat sektorundada üstünlük vardır. Bunlar əsasən aşağıdakılardan ibarətdir;

- Avtomobil nəqliyyatında idarəetmənin yaxşılaşdırılması ilə bağlı olaraq, nəqliyyat sektorunun avtomatlaşdırılması;
- Nəqliyyat sektorunda yükdaşıma xidmətlərinin keyfiyyətinin artırılması;
- Nəqliyyat sektorundan olan xidmətlərin əhaliyə elektron formatda təqdim edilməsi;
- Nəqliyyatla bağlı olaraq informasiya məlumat mərkəzlərini inkişaf etdirməklə, informasiya ilə bağlı olan məlumatların daha asanlıqla tapmaq;
- Nəqliyyat sektorunda olan informasiyaların arxivləşdirilməsini və inteqrasiyasını təmin etməkdən ibarətdir.

Layihə Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 2018-ci il 12 sentyabr tarixli 263 nömrəli fərmanı ilə bu sistem yaradılmışdır. Yuxarıda bütün sadalananlara nəzər yetirsək görürükki respublikamızda nəqliyyat sektoru Prezidentimiz bu qərarından sonra yəni Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi adlandırdıqdan sonra nəqliyyat sistemində olan rəqəmsallaşdırma prosesi çox böyük öz əksini tapmışdır. Nəqliyyat sektoru ilə bağlı olaraq yeni fərmanlar verilir, yeni layihələr ortaya qoyulur (Əliyev, 2007). Bu layihələrin həyata keçirilməsi ilə bağlı olaraq dövlət başçımız tərəfindən lazımı qədər ölkə üçün vəsait ayrılır və işlər həyata keçirilir. Ölkəmizdə nəqliyyat sistemin rəqəmsallaşdırılması və qarşıya qoyulmuş məqsədlərə çatmaq üçün lazımı olan qurumlar, nazirliklər, idarələr mövcud olmalı və həmin qurumların inkişaf istiqamətləri və öhdəlikləri mövcuddur. Hər bir qurumun özünü vəzifə və funksiyaları icra etməkdədir. Respublikamızda nəqliyyat sektorunun inkişafı ilə bağlı olaraq həmin qurumların vəzifə və öhdəliklərini aşağıdakı cədvəldə rahatlıqla görə bilərik (Егназаров, 2006);

Azərbaycanda Dayanıqlı Şəhər Nəqliyyatı.

Qurumun adı.	Müvafiq rollarının təsviri.
Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi.	• magistral yolların, körpülərin, tunellərin və digər yol qurğularının dizaynı, tikintisi, bərpası və təmiri • magistral yolların və yol obyektlərinin istismarı.
Azərbaycan Avtomobil Federasiyası.	• yol hərəkəti təhlükəsizliyi ilə bağlı işləri.
Azərbaycan Dəmir Yolları QSC.	• milli dövlətə məxsus dəmir yolu nəqliyyatı operatoru.
Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi.	• prioritetlərin müəyyənləşdirilməsinə, dövlət proqramlarının icrasına, nəqliyyat sektorundakı fəaliyyətlərin koordinasiyasına nəzarət edir.
Bakı Nəqliyyat Agentliyi (BNA).	-Bakıda avtomobil sərnişindaşıma nəqliyyatına nəzarət və tənzimləmə və gələcək nəqliyyat şəbəkələri üçün planlaşdırma. • Trafik idarəetməsi.
Baku Bus MMC.	• Bakıda avtobus xidmətlərini təmin edir.
Bakı Metropoliteni Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti.	• Bakıdakı metro sərnişin daşımalarında təbii inhisarçı
Yerli icra hakimiyyətləri.	• bələdiyyələr dövlət xidmətləri göstərmə proqramlarını qəbul edə və / və ya nəqliyyat daxil olmaqla əsas sahələrdə bələdiyyə qurumları yarada bilər.

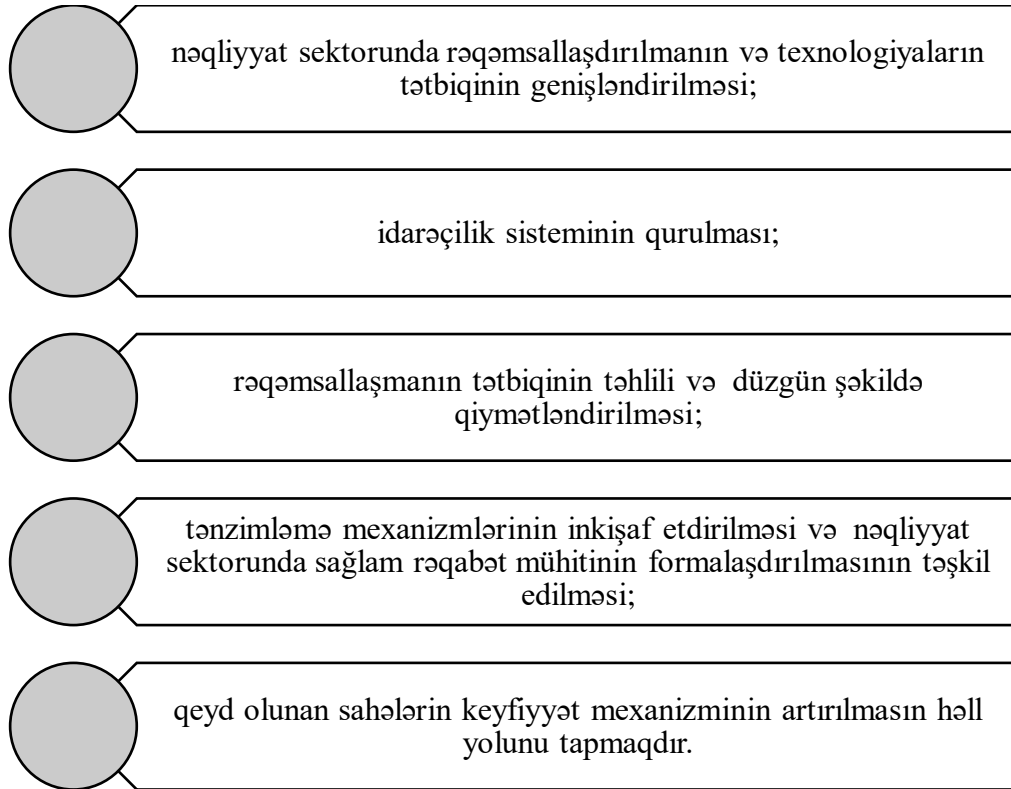
Nəqliyyat sektorunda olan işlərin həyata keçirilməsi və işğaldan azad olunmuş ərazilərdə nəqliyyat sektorunun daha da inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə iki idarəetmə orqanı tərəfindən həyata keçirilir (Ерпылева, 2003):

- Azərbaycan Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi;
- Azərbaycan Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi yanında Dövlət Avtomobil Nəqliyyat Xidməti baxır.

Azərbaycan Respublikasında Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi adlandırılmasının əsas məqsədi aşağıdakılardan ibarətdir;

Şəkil.2 Nəqliyyat Nazirliyi adlandırılmasının əsas məqsədi aid edilir.

Nəticə

Respublikamızda hal-hazırda işğaldan azad olunmuş ərazilərdə nəqliyyatının inkişafı üçün bu sahələrdə olan resurslardan, potensialdan optimal, səmərəli şəkildə istifadə edilməsi, daimi olaraq yenilənən və qarşıya qoyulmuş beynəlxalq tələblərin və təcrübələrin sistemli şəkildə ölkəmizdə tətbiq edilməsi ilə yanaşı olaraq, bu sektorda beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn öhdəlik və vəzifələrin effektiv yerinə yetirilməsi istiqamətində dövlət tərəfindən mühim tədbirlər həyata keçirilir.

Ədəbiyyat siyahısı.

1. Allahverdiyev S.S. Nəqliyyat müqavilələri (nəqliyyat qanunvericiliyinin elmi-praktiki kommentariyası). I hissə. Bakı: Digesta, 2005, 336 s.
2. Avtomobil yolları haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı: Nurlan, 2000
3. Əliyev E.Ə. Azərbaycan Respublikasının nəqliyyat hüquqi. Dərs vəsaiti. Bakı: Hüquq ədəbiyyatı, 2005.
4. Əliyev E.Ə. Beynəlxalq daşımaların hüquqi tənzimlənməsi. Dərs vəsaiti. Bakı: Zərdabi LTD, 2008.
5. Əliyev E.Ə. Beynəlxalq nəqliyyat daşımalarının konvension təsbiti. Bakı: Hüquq ədəbiyyatı, 2002.
6. Əliyev E.Ə. Qloballaşma dövründə beynəlxalq nəqliyyat münasibətlərinin hüquqi tənzimlənməsi. Bakı, 2007.
6. Тулеугалиев Г.И. Избранные труды по транспортному праву. Алматы: НИИ частного права КазГЮУ, 2003, 506 с.

7. Мирзаев Р. Транспортные коммуникации и геополитика в регионе Великого шелкового пути // Центральная Азия и Кавказ, 2005, № 2, с. 109 – 119.
8. Ерпылева Н.Ю.. Международное транспортное право: современные проблемы // Транспортное право, 2003, № 1, с. 33.
9. Транспортное право. Учебное пособие. Автор. колл. М.: Былина, 2002, 400 с.
10. Егиазаров В.А. Транспортное законодательство государств-участников 26.Алиев Э.А. Международные транспортные правоотношения в эпоху глобализации. М.: ООО «Р-СТИЛЬ», 2006, 340 с.

DIGITALIZATION DEVELOPMENT DIRECTIONS IN THE TRANSPORT SPHERE IN THE TERRITORIES LIBERATED FROM OCCUPATION.

SUMMARY

The purpose of the research- It consists of what measures to be taken by the state in the transport sector in the territories freed from occupation and what development directions to choose.

The methodology of the research- The main methodology of the research, which methods and technologies should be used for the development of the transport sector, has been fundamentally shown.

The practical importance of the research-The main significance of my study is that this study is about further reviving the economy through the development of the transport sector in our liberated economic areas, to have a more digital platform as a result of the study and application of digitalization.

The results of the research- As a result, thanks to the implemented projects in the transport sector, not only in one economic region, but also in all 14 economic regions of our country, the economic situation of our country is becoming more harmonious.

The scientific novelty of research- The scientific novelty of the research lies mainly in the development of the transport sector, and the completed projects will show their innovations not only in the development of one area, but also in the development of tourism in the country.

Keywords: transport, development mechanisms, trends, complex, environment

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВИЗАЦИИ В ТРАНСПОРТНОЙ СФЕРЕ НА ОСВОБОЖДЕННЫХ ОТ ОККУПАЦИИ ТЕРРИТОРИЯХ

РЕЗЮМЕ

Цель исследования- Он состоит в том, какие меры необходимо предпринять государству в транспортной сфере на освобожденных от оккупации территориях и какие направления развития выбрать.

Методология исследования- Принципиально показана основная методология исследования, какие методы и технологии следует использовать для развития транспортной отрасли.

Важность исследовательского приложения-Основное значение моего исследования заключается в том, что в этом исследовании речь идет о дальнейшем возрождении экономики за счет развития транспортного сектора в наших освободившихся экономических областях, иметь более цифровую платформу в результате изучения и применения цифровизации.

Результаты исследования- В результате, благодаря реализованным проектам в транспортной сфере не только в одном экономическом районе, но и во всех 14 экономических районах нашей страны экономическое положение нашей страны становится более гармоничным.

Научная новизна исследования- Научная новизна исследования заключается в основном в развитии транспортной сферы, а выполненные проекты покажут свои новшества не только в развитии одной области, но и в развитии туризма в стране.

Ключевые слова: транспорт, механизмы развития, тенденции, комплекс, среда.